

Körösön túli iskolák rövid története

Több szó esett már az endrődi tanyavilág régi iskoláiról. Öregszőlőben szép találkozó is volt 2007-ben, az onnan elszármazott, immár felnőtté, talán már nagyszülőkké lett egykori „nebulók” - kal és volt nevelőikkel, tanáraikkal.

Kevés szó esett Varjasról, Nagylaposról. Pedig errefelé is éltek dolgos földművelő emberek és azok gyermekei.

Legnépesebb terület talán Nagylapos volt. Ott hajdanán egy uradalom is volt, a földesúr br. Thüköri volt. Kisebb-nagyobb tanácskák vették körül a tulajdonos házát, melyet mostanában már kúriának nevezhetnénk. Nem hiányozhatott az udvarházból az iskola sem, melyet az uraság tartott fenn, egyetlen tanítóval. Nem hagyta, hogy a cselédek analfabétaként nőjenek fel gyerekkorukban. A tanító néni Dinya Regina volt.

Varjason is volt egy kis iskola, ún. régi iskola, 1912 körül épült. Később tsz-székház lett. Kissé távolabb a tanyavilágban új iskola épült, nevelői lakással. A tanítók, akik ott működtek főleg csak télen laktak ott, később főleg motorral Endrőről jártak oda tanítani. Az új iskola első tanítója Lesniczki József volt, de ő is az időjárásnak megfelelően a régi iskolában lakott feleségével, és onnan járt az új iskolába, felesége a régi iskolában maradt, ott is tanított. Férjét katonának hívták be. Helyettese Márton Gábor lett, aki akkor még tanítójelölt volt, az újvidéki képző növendéke.

1942.évet írtunk. Zavaros, háborús idők voltak már ezek az évek, Márton Gábor is csak 2 hónapig helyettesített, vissza kellett neki menni a tanítóképzőbe, ahol „hadiképesítőt” tett a tanulócsoport. Utána került oda Glöcz Antónia, aki nem is volt gyakorló tanítónő. Pestről került ide, de előzőleg mint ápolónő dolgozott. Ekkor már a háború teljes zűrzavarában élt az ország, tanítás is csak 1944 szeptemberéig tartott és csak 1945 -ben kezdődött az oktatás a tavaszi hónapokban. A háborúból visszajött Lesniczki József öccse, István Póhalomra költözött. A kis iskola 1967-68-ban meg is szűnt.

Csejt sűrűn lakott területe sem maradhatott iskola nélkül. 1836-ban már működött egy kis iskola, melynek első tanítója **Kakuja Mihály** volt. Utódai alatt szintén volt oktatás, de az 1900-as évek elején új iskola épült nevelői lakással, pincével. Első tanítója Lesniczki József volt - évekig. Majd utódja, öccse, István lett, szintén évekig. A régi kis iskola ún. kaszinó lett.

A háborús évek után Márton Gábor, mint már végzett tanító került a csejti iskolához, (1946-49). Mint futballista, átengedte helyét öccsének, Márton Mihálynak, aki ott meg is nősült. Később ő is a falu központjába került, mint tanár. Márton Gábor

Endrődre került az akkoriban újjáalakult futballcsapatba. Beosztása az endrődi polgári iskolába lett, ami hamarosan általános iskolává alakult. Közben elvégezte a főiskolát is.

A csejti iskolába Márton István távozása után Tímár Sándor és felesége került, majd Giricz Vendel szintén feleségével együtt tanított ott az iskola megszűnéséig. Budai Béla is dolgozott ott pár évig. A Tímár házaspár Endrődre, Giriczék Öregszőlőbe kerültek.

Nagylapos, mint külterület, legnépesebb települése volt a községnek, elszórt, kevés tanyavilággal. A front átvonulása után a vasút mellett az országút közelében benépesült a terület, szinte kis falu alakult. Posta, bolt, kis kaszinó, kocsmá létesült. 1934-ben egyházi iskola is létrejött, kápolnával. Hetente járt ki lelkész. Első tanítója Kovács Imre helyi fiatalember lett. Szülei közreműködésével nagy ünnepséggel nyílt meg a szép 2 tantermes, nevelői lakásos iskola. A két tantermet ún. spanyolfal alkotta.

A fiatal tanító hamarosan halálos balesetet szenvedett – vadászat alkalmával, egy téli időtájban, a vadászszákmányt szállító teherautóról leesve érte a végzete. Fiatalon hagyta el tanítványait, barátait, fájó szüleit, testvéreit. A tanítás zavartalan menetének biztosítására Endrődről jártak ki váltakozva helyettesíteni: Paróczai Gergely, Szabó Elek, Kalmár Ákos, Orbók Judit, majd egy **Hanzéli Pál** nevelő és felesége tanított rövid ideig. Ők vidékre költöztek. Állandó jellegű nevelői házaspár Márton Gábor és felesége lett az iskola „lakója”. A kápolnából is tanterem lett a már említett spanyolfallal elválasztva. Istentisztelet azért vasárnaponként folyt, néhány hívő asszony közreműködésével. Egy ideig hitoktatás is lehetővé vált, az új tanító nem szólt ebbe bele.

Megindult egy szép, 23 évig tartó élet az iskolában. Szülői munkaközösség is együttműködést tanúsított. Rendezvények folytak először az iskolában, majd a kis falucska közepén felépült tsz-székház kultúrtermében. Színdarabokat, híres költők műveinek átdolgozásával Márton Gábor szolgáltatta. Teaestek, álarcosbálok, szép vigasságok voltak. A megszűnt, már említett Varjasi, Csejti iskolák, sőt a Mezőtúr határában megszűnt „Vízközi iskola” és Zuberecz zugi iskola tanulói is idejártak, sokszor kilométereket megtéve. Télen a nagy vaskályhán főtt meleg tea várta őket. Esténként dolgozók iskolája indult. Évekig fenn állt.

A rendezvényeken „belépődíj”- at szedett a szülői munkaközösség, melyet az időközben a vasút egyik várótermében kialakult posta őrzött. A felnőttlétszám elhelyezésére a község a „kéttantermes” iskolát még 2 tanteremmel toldotta meg. A nevelői létszám is megnőtt. Varjú Jóska (öt katonának hívták be), Rojik Mihály, Czibulka György, Varjú Mariann került oda – ő ott is találta meg élete párját Hunya Elek agrármérnök személyében – és a Janovszki házaspár Gyomárról.

Az „Új Barázda” mondhatjuk, virágkorát érte az 1950-60-as években. Együttműködésünk nagyszerű volt, „segítettük egymást”. Az iskola felsős tanulói kora őszön pl. paradicsomszedést végeztek. Szüleik többnyire természetesen tagok voltak. Gyűlt a pénzünk a betétkönyvben, a vezetőség a tsz részéről sem volt szűkmarkú. Csikós József, Hajdú Lajos sem volt fukar.

Talán a kezdeti nehézségek után országjárásokat végeztünk. Egy időkből Csejttel, a benti iskolával összefogva. Először Szarvas, majd a távolabbi vidékek: Balaton, Dunazug, Harkány, Kazincbarcika, Margitsziget.

Fogyott a tanulólétszám és megszűnt a nagylaposi iskola is. Az endrődi ligetben felépült a szép, modern diákotthon 1975-76-ban. Az utolsó tanító Márton Gábor volt 12 tanulóval Nagylapason.